

Bosbouw verdringt graslanden

Klimaataflaten in Afrika

Door miljoenen bomen te planten, hopen we onze CO₂-uitstoot te vangen. In de zoektocht naar geschikte locaties komen de Afrikaanse graslanden in het vizier. Een verslag uit Zuid-Afrika en Tanzania.

Ontbossing is wereldwijd een groot probleem. Hele ecosystemen dreigen erdoor te verdwijnen. Daarnaast doet de toenemende uitstoot van broeikasgassen het klimaat sneller veranderen. Dat heeft gevolgen voor de natuur en voor de mens. Door bomen te planten die wanneer ze groeien aanzienlijke hoeveelheden CO₂ opslaan, zouden we beide problemen tegelijk kunnen aanpakken.

Het is een aantrekkelijke gedachte. Steeds vaker krijgen we dan ook het aanbod om onze CO₂-uitstoot te compenseren door enkele euro's te doneren aan een organisatie die bomen plant. Individuen, maar ook bedrijven en overheden gaan graag op dat aanbod in. Alleen al in België bestaan er verschillende organisaties die met onze financiële steun samen miljoenen bomen hebben geplant. Bebossen wordt stilaan een booming business. Waar planten die organisaties al die bomen? Het standaardantwoord luidt: in 'gedegradeerde' gebieden, die door het planten van bomen 'ecologisch hersteld' zouden worden. Wat die woorden precies willen zeggen, is vaak onduidelijk. Betekent 'gedegradéerd' ver verwijderd van de natuurlijke toestand? Dergelijke gebieden zijn niet altijd beschikbaar voor bebossing, want je vindt er vaak al gebouwen of gewassen.



Tim Vernimmen

is freelance wetenschapsjournalist. Voor deze reportage reisde hij met de steun van het Fonds Pascal Decroos twee maanden door Zuidoost-Afrika.



Wetenschappers Colin en Terry Everson op Mike's Pass in Zuid-Afrika. Ze inventariseren de verschillende grassoorten.





Obadia Magige bij de jonge boompjes in zijn kwekerij. 'Iedereen mag boompjes komen halen, maar ze moeten er goed voor zorgen.'

Meestal doelen de organisaties dan eerder op gebieden die ogenschijnlijk nergens anders voor dienen en die bij voorkeur vroeger al bebost waren, voor mensen daar een einde aan maakten. Dan komen al snel tropische landen in het vizier, waar op het eerste gezicht nog veel plaats is. In Afrika zijn gebieden zonder landbouw of bebouwing vaak graslanden of savannes. De dichtheid aan bomen is er gering, waardoor de grond geheel met gras en kruidplanten overdekt is.

Naast gedegrademd is er nog het concept 'ecologisch herstel'. Betekent dat dat die gebieden in hun oorspronkelijke staat hersteld worden? Als dat zo is, dan vraag je je af hoe ze er aanvankelijk uitzagen. Westerse ecologen en bosbouwkundigen gaan er doorgaans vanuit dat er in die gebieden ooit bossen hebben gestaan – bossen die mensen later kaptten of platbrandden. Immers, zo hebben we dat in Europa gedaan.

Veel Afrikaanse ecologen houden er een andere mening op na. 'Voor noorderlingen zijn onze graslanden en savannes de voornaamste reden om deze regio te bezoeken', zegt William Bond, emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Kaapstad en al jarenlang hoofd van het Zuid-Afrikaanse Environmental Observation Net-

work (SAEON). 'Maar hoewel het Krugerpark in Zuid-Afrika of de Serengeti in Tanzania absolute toeristische trekpleisters zijn, worden ze vaak ondergewaardeerd en verkeerd begrepen.'

KNALGROEN

'In Europa wordt de vegetatie op een bepaalde plaats bijna volledig bepaald door twee dingen: het klimaat en de mens. In het grootste deel van Europa is het doorgaans die tweede die vuur veroorzaakt. Experts gaan er dan gemakshalve vanuit dat graslanden en savannes, zeker als ze regelmatig branden, eigenlijk gedegrademde bossen zijn. Ze vinden dat ze die moeten herstellen.' Die zienswijze lijkt het uitgangspunt voor de *Bonn Challenge*, een initiatief van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) om voor 2020 150 miljoen hectare bos aan te planten. Ondertussen heeft drie vierde daarvan al wortel geschoten. Het IUCN werkt ervoor samen met het World Resources Institute (WRI). Die denktank doet, met de steun van diverse donoren waaronder zowel bedrijven als Shell en Google als de Europese Commissie en de Nederlandse ministeries van Buitenlandse Zaken en van Leefmilieu, wereldwijd onderzoek naar het duurzaam gebruik van grondstoffen. Op vraag van het IUCN maakte het WRI een kaart met geschikte locaties voor herbebossing. Daarop kleurt Zuidoost-Afrika knalgroen.

De kaart maakte Bond en zijn collega's bijzonder zenuwachtig. 'Kijk eens goed naar de Westkaap in onze regio. Volgens het WRI is de vegetatie hier gedegrademd bos. Maar in feite groeit er *fynbos*, een vegetatie zo divers dat plantkundigen ze als een afzonderlijke florale regio beschouwen. Voor alle duidelijkheid: de rest van de wereld beslaat slechts vijf andere regio's. En net hier zouden we nu bomen planten?' Fynbos is nooit echt populair geweest bij de Europe-

IN HET KORT

Voor 2020 wil de *Bonn Challenge* 150 miljoen hectare bos aanplanten. Het initiatief richt zich onder meer op Afrika.

•

De uitheemse bomen vormen daar een bedreiging voor de oorspronkelijke graslanden en savannes, die evengoed CO₂ opslaan.

•

Met de graslanden staat ook de biodiversiteit onder druk.

anen die zich in Zuid-Afrika vestigden. Tenzij dan om thee van te zetten - rooibos is een fynbossoort. Zoals de naam al aangeeft, zagen de Europese kolonisten deze uitzonderlijke vegetatie, die vooral uit struikgewas bestaat, als volstrekt onbruikbaar kreupelhout. Al snel lieten ze stevige Europese bomen importeren, waaronder veel eiken en naaldbomen. Later kwamen daar vanuit Australië eucalyptusbomen bij. Die importbomen vervingen niet alleen heel wat fynbos, ook graslanden en savannes moesten wijken.

Naald- en eucalyptusbomen bepalen nog altijd in belangrijke mate het landschap in het zuiden van Zuid-Afrika. (Al werd de Tafelberg na het einde van de Apartheid van alle exotische coniferen ontdaan.) De befaamde *Garden Route* is bijvoorbeeld eerder een op Europese leest geschoeid cultuurlandschap dan dat het een tooneel is van wat de Zuid-Afrikaanse natuur te bieden heeft. 'Exoten als naaldbomen hebben ongetwijfeld een cruciale rol gespeeld in de economische ontwikkeling van Zuid-Afrika', geeft Bond toe. 'Ze waren en zijn essentieel in onder andere de bouwsector, en voor het stutten van de mijnen waarop een groot deel van onze rijkdom steunt. Maar ze hebben ook al heel wat schade aangericht. Ga maar eens kijken bij Cathedral Peak.'

BRANDGEVAAR

Enkele weken na mijn gesprek met Bond race ik de nabijgelegen Mike's Pass op met Sue Van Rensburg. Zij coördineert voor het SAEON het graslandonderzoek. Daar ontmoet ik wetenschappers Colin en Terry Everson. Het koppel komt hier al meer dan drie decennia elk jaar eind maart met engelengeduld vastleggen welke grassoorten er de kop opsteken. Dat doen ze op afzonderlijke lapjes grond die met verschillende frequenties worden afgebrand. Als inwoner van een land waarin monochrome gazons de norm zijn, kan je je dit wellicht moeilijk inbeelden, maar het bloeiende gras is bijzonder bezienswaardig en zoemt van het leven.

Colin en Terry wijzen naar de heuvels aan de overkant. Daar plantten onderzoekers tientallen jaren geleden naaldbomen, om hun invloed op de waterbevoorrading te bestuderen. Die bleek behoorlijk negatief: in de door bomen omringde dalen verzamelde zich veel minder regenwater. De bomen werden omgehakt en het gebied werd afgebrand. Jaren later heeft de graslandvegetatie er zich duidelijk nog niet volledig hersteld. Ze is eentonig en grauw, overgroeid met varens en andere planten die hier eigenlijk niet thuishoren en die de meeste dieren niet lusten.

Zonde voor wie van graslanden houdt, dat is zeker, en voor de biodiversiteit in het algemeen. Maar bomen moeten CO₂ opslaan en verdere economische ontwikkeling mogelijk maken. Wegen die voordelen dan niet op tegen de nadelen van het verdwijnende grasland? Van Rensburg vat het als volgt samen: 'Voorstanders van de *Bonn Challenge* moeten goed beseffen dat bomen in landen waar water schaars is onaanvaardbaar veel water opslorpen, en dat de oorspronkelijke graslandvegetatie zich misschien nooit meer herstelt.' Ook over het klimaatvoordeel van boomplantages is Van

'Het risico bestaat dat al die bomen in vlammen opgaan, en dan gaat alle CO₂ weer de lucht in'

Rensburg sceptisch. 'Het brandgevaar in deze gebieden blijft zeer hoog, ook als je al het gras door bomen vervangt. Er is een reëel risico dat al die bomen vroeg of laat in vlammen opgaan, en dan gaat alle CO₂ weer de lucht in. Graslanden slaan ook ontzettend veel CO₂ op, en doen dat op een veel veiliger plek: onder de grond.'

ONDERGRONDSE BOOM

'Helaas kan je de hoeveelheid koolstof in graslanden veel moeilijker berekenen, zegt Sally Archibald, professor ecologie aan de Witwatersranduniversiteit in Johannesburg, terwijl ze een riek uit haar koffer haalt. 'Maar ik zal je eens laten zien wat er in oude graslanden onder de grond zit.' We staan op een heuvel ten noorden van Johannesburg, midden in de zogenoemde Cradle of Mankind. Op die plaats vinden archeologen vele fossiele mensachtigen. Het gras is er kort en stoppelig en ziet eruit alsof er regelmatig een grasmaaier langsrijdt. 'Schijn bedriegt', grijnst Archibald. 'Wat je hier ziet, noemen we een graasveld. Dit gras wordt kort gehouden door wilde grazers, vooral antilopen. Het ziet er miezerig uit, maar ze zijn er dol op.' Archibald duwt haar riek in de grond naast een piepklein, bebladerd boomtakje.

'Dit', zegt ze, terwijl ze de grond loswrikt, 'is *Parinari capensis*, een ondergrondse boom. Dat zeg ik niet bij wijze van spreken - zijn nauwste verwanten zijn heuse bomen.' Het kleine takje blijkt deel uit te maken van een metersbrede ondergrondse kruin. 'Als je zou blijven graven, zou je ook een stam en een wortelstelsel vinden. Een hele boom, onder de grond.' Zuid-Afrikaanse boeren noemen deze boom 'ploegbreker', vertelt Archibald, omdat hij hen ernstig parten speelt wanneer ze hun veld proberen te ploegen. Archibald is nog niet klaar met graven. Een ander onooglijk plantje blijkt de eigenaar van een enorme wortelknol. 'Dit is *Pentanisia angustifolia*, een ver familielid van Europese soorten als kleeftkruid en lievevrouwebedstro. Stel je voor hoeveel koolstof hier veilig onder de grond zit opgeslagen. Toetaal genegeerd - en bedreigd.'

INVASIE

De grote, ondergrondse structuren illustreren hoe oud de graslanden zijn, betoogt Bond wanneer ik hem later vertel wat ik gezien heb. 'Deze planten zijn daar al decennialang, mogelijk zelfs eeuwen. Ze zijn perfect aangepast aan een licht ontvlambare leefomgeving: het grootste deel zit onder de grond, en maakt na een brand

meteen nieuwe scheuten en zelfs bloemen. Dat is toch prachtig?' Er zijn eigenlijk maar twee dingen waar deze planten echt niet tegen kunnen, aldus Bond: schaduw, en een sterk verzuurde bodem. En dat is precies waarmee ze af te rekenen krijgen wanneer ze door naaldbomen omringd worden. 'Naaldbomen palmen elk jaar meer ruimte in. Ze koloniseren geheel op eigen houtje de omringende graslanden, elk jaar enkele meters verder. Het is een heuse invasie.'

Alleen al in de Kaapregio, waar het zeldzame fynbos groeit, kostte de bestrijding van invasieve naaldbomen in de afgelopen twintig jaar meer dan 150 miljoen rand of meer dan tien miljoen euro. Om alle kwetsbare graslanden te vrijwaren heb je een veelvoud van die som nodig. De kostprijs zal de komende jaren alleen maar toenemen, want de hogere hoeveelheid CO₂ in de lucht bevoordeelt de bomen.

Tropische grassen in Afrika beschikken over een heel eigen mechanisme om CO₂ uit de lucht te halen, waardoor ze minder kwetsbaar zijn voor hitte en uitdroging. Maar naarmate er meer CO₂ in de lucht zit, neemt hun voorsprong af en hebben ze het moeilijker om met bomen te wedijveren. Daardoor zijn de bossen in opmars, althans op plaatsen waar ze niet gekapt of opgestookt worden.

De graslanden raken dan wel overwoekerd door bossen, ze laten wel hun sporen na. 'Net omdat ze op een andere manier CO₂ opnemen, nemen bossen verhoudingsgewijs meer van het zwaardere element koolstof-13 op dan grassen doen. Dankzij dat verschil kunnen we nagaan welke vegetatie er vroeger was: bos of gras. We maten hier de verhouding van koolstoffen in bodemlagen van verschillende dieptes. In plaats van bewijzen voor oude bossen onder de graslanden, vonden we oude graslanden onder de bossen!'

Bond geeft bosbouwkundigen met herbebossingsplannen dan ook heel graag de volgende raad. 'Ik stel voor dat wie een grasland wil 'herbebossen' eerst eens na gaat hoe oud het is. Zijn er ondergrondse bomen of planten met grote wortelknollen? Bloeien die na een brand? Als het antwoord twee keer positief is, 'herbebossen' dan niet, want je grasland is oud. Graaf op zijn minst een put, en kijk naar de koolstofisotopen in de grond. Is er van een bos geen spoor, dan valt er niets te herbebossen.'

BOOMPJE VOOR DE DORST

In tegenstelling tot de meeste van zijn buurlanden heeft Tanzania zich nog niet bij de *Bonn Challenge* aangesloten. Nochtans zijn de opportuniteiten er volgens het WRI aanzienlijk. Drie weken lang bezoek ik er verschillende plaatsen waar mensen bomen planten. Dat doe ik met de bus, die voor dag en dauw vertrekt en doorgaans pas na zonsondergang op haar bestemming aankomt. Tijd genoeg dus om naar buiten te kijken. Door het raam zie ik bijna overal gras, met afhankelijk van het aantal mensen, runderen en geiten in het gebied meer of minder bomen en kaalgevreten rode grond. Wilde dieren zie ik, met uitzondering van een handvol bavianen, nergens. Die worden vaak meteen afgeschoten als

ze zich buiten de reservaten wagen, vertellen de lokale bewoners me.

De uitgestrekte savannes van de Serengeti-regio maken in het westen plaats voor *miombo*, waar de vegetatie veel dichter is. Veeteelt is hier lastig, want het struikgewas herbergt tsetseevliegen die de slaapziekte verspreiden. Landbouw vlot ook niet echt: het enige wat tussen het gras en de struiken wil groeien zijn mangobomen en wat schrale mais. Is dit een gedegradeerd gebied, klaar om 'hersteld' of 'ontwikkeld' te worden? Het hangt er maar van af hoe je het bekijkt. Volgens studies zijn meer dan een miljard mensen voor hun levensonderhoud afhankelijk van tropische graslanden, en ook de op het eerste gezicht weinig bruikbare *miombo* heeft meer te bieden dan je zou denken. Behalve hout om mee te bouwen of vuur te maken, vind je er ook voedsel en medicijnen die erg van pas komen als de oogst mislukt of het geld op is. Bovendien verrijkt de vegetatie, in samenspel met de talloze termieten die er leven, de bodem. Ze bevordert ook de neerslag en voorkomt erosie. Bomen planten blijkt in Tanzania een vrij populaire bezigheid. Langs de weg worden er regelmatig boompjes te koop aangeboden, en verschillende Tanzanianen met wat spaargeld vertrouwen me toe dat ze zelf ook ergens een stukje grond met bomen beplant hebben, als appeltje voor de dorst. Aan herbebossing doen deze mensen niet: ze planten bomen voor het fruit, of om hun stammen als bouw materiaal te gebruiken. Toch helpen ze zo wel om de schade aan de wilde vegetatie in te perken. Soms krijgen ze daarbij hulp van westerse organisaties zoals WeForest, een Belgische vzw. WeForest plantte in tien landen naar eigen zeggen al 13 miljoen bomen, waaronder een half miljoen rondom het Tanzaniaanse dorpje Kinesi aan het Victoriameer. De bewoners van dat dorp hadden in de loop der jaren van zo goed als alle stekelige acacia's in het gebied brandhout gemaakt. Wat overbleef: een beetje gras en vooral veel zand. De zon is er vroeg op de dag al verschroeïend heet en iedereen, mens en dier, zoekt er naar schaduw.

Terwijl mijn gezicht stilaan vuurrood kleurt, toont Obadia Magige me onverdroten waar er in de afgelopen jaren nieuwe bomen geplant en gesneuveld zijn. Alle zaailingen komen uit de kwekerij waarvoor hij verantwoordelijk is. 'Iedereen mag boompjes komen ophalen', vertelt hij. 'Ze moeten er wel goed voor zorgen. We gaan regelmatig kijken, en wie zijn zaailingen laat sterven, krijgt er geen nieuwe.' Overal waar de boompjes



Alleen al in de Kaapregio kostte de bestrijding van invasieve naaldbomen meer dan 10 miljoen euro



In Uchindile-Mapanda liet erosie duidelijk zichtbare sporen na.



De scheidingslijn tussen de plantage links en de brandlaan, een bewust afgebrande strook land, rechts. De brandlaan geeft een verarmde indruk van de oorspronkelijke vegetatie.

groeien, is waakzaamheid geboden. Als de eigenaar afwezig is, worden er soms volgroeide bomen gekapt. Of zaailingen vallen er ten prooi aan de hongerige geiten van een buurman. De kwekerij draait vlot, al staat de plantage met fruit- en andere bruikbare bomen er beuteerd bij. De droogte speelt hen parten, geeft Magize toe. Gelukkig doen de bomen in het dorp het beter.

De belangrijkste doelstelling van dit project is de transitie maken naar een permacultuur. Of: de bewoners door het planten van bomen voorzien van een permanente bron van voedsel en inkomsten. Al laat niet iedereen zich even vlot overtuigen. Elke dag op eigen kracht water aandragen om kleine boompjes water te geven, daar hebben niet alle inwoners evenveel zin in. Nochtans is elke boom hier heel erg welkom, en lijken de projecten dus op hun plaats.

LIEVER EXOTISCH

Maar in hoeverre is dit echt 'ecologisch herstel', zoals WeForest het online op zijn projectpagina noemt? 'Dat is het niet', zegt Victoria Gutierrez van WeForests wetenschapsteam. 'Kinesi is één van onze vroegste projecten. Inmiddels is onze strategie geëvolueerd naar landschapsherstelprojecten, onder meer in Zambia, waar we ons richten op de *miombo*-vegetatie.'

De typische *miombo*-soorten worden niet actief aangeplant - veel typische soorten zijn zeer moeilijk te kweken. 'We bevorderen het natuurlijke herstel van de vegetatie door wat er nog van overblijft te vrijwaren', vertelt Gutierrez. Zo moet je dus ook het bijna miljoen bomen dat volgens de website al in Zambia 'geplant' werd interpreteren. 'Dat zijn voor een groot deel bomen die vanzelf gegroeid zijn, maar waarvan we mogen aannemen dat ze er zonder ons management niet meer zouden zijn. Veel bomen in de regio

worden gekapt voor de productie van houtskool.' Dat klinkt mogelijk een beetje als valsspelen, maar veel ecologen die natuurlijke manieren om nieuwe bomen alle kansen te geven verkiezen boven het eigenhandig en massaal aanplanten ervan. Dat laatste gebeurt namelijk niet altijd met evenveel inzicht in de lokale ecologie. Daarbij worden bovendien vaak exotische soorten aangeplant. De WeForest-projecten in Zambia en Kinesi doen dat overigens ook, zij het in beperkte mate.

'De lokale bevolking verkiest vaak exotische soorten omdat ze die associeert met snelle groei en een betere opbrengst', zegt Gutierrez. Dat idee bestaat ook bij veel organisaties. 'Al is dat eigenlijk niet bewezen. Omdat ze economisch waardevol zijn, zijn naaldbomen en eucalyptus beter bestudeerd dan inheemse soorten, maar wetenschappelijke vergelijkingen zijn zeldzaam.'

In Zambia is het aandeel exoten beperkt tot minder dan drie procent van het totale aantal nieuwe bomen. Gutierrez is absoluut niet te vinden voor de grootschalige monoculturen van naald- of eucalyptusbomen waarmee andere organisaties of bedrijven met soortgelijke argumenten savannes en graslanden 'herbebossen'. 'De *Bonn Challenge* beschouwt een hele variatie aan interventies, van monoculturen tot en met heus ecologisch herstel als 'bosherstel'. Dat is verkeerd, want de ecologische gevolgen zijn heel verschillend.' Het vergroot ook de verwarring bij het publiek.

Het goedbedoelde project in Kinesi verbleekt bij wat ik een week later in het zuiden zag. Daar waande ik me op een druilerige dag zowaar in de Belgische Ardennen: urenlang zag ik door het raampje van de bus niets dan met naaldbomen en eucalyptus beboste heuvels. Exotische boomsoorten blijken in de zuidelijke hooglanden de oorspronkelijke vegetatie zowat helemaal verdrongen te hebben. Het naar Tanzaniaanse normen

piepkleine Kitulo Nationaal Park is zowat de enige plek waar de heuvelgraslanden nog in hun natuurlijke staat te bewonderen zijn. Toch zijn Victor Kimey, een Tanzaniaan die werkt voor het Noorse bedrijf Green Resources, en zijn collega's oprecht en begrijpelijk trots op hun boomplantage, al zijn ze zich best bewust van de nadelen. 'In tegenstelling tot de enorme overheidsplantages die ons omringen is al ons hout gecertificeerd door de Forest Stewardship Council (FSC). Daarvoor moeten we aan allerlei voorwaarden voldoen. Zo hebben we veertig procent van de oorspronkelijke vegetatie intact gelaten, vooral in de rivierdalen en op steile hellingen, waar de fauna en flora het rijkst zijn. Bovendien worden alle exoten die het omringende landschap binnendringen door ons geëlimineerd, en laten we de inheemse bomen onaangeroerd.'

KOOLSTOFGELD

Het Uchindile-Mapanda-herbebossingsproject waarvoor Kimey zich inzet, werd vernoemd naar twee naburige dorpen. Zij krijgen een klein deel van de opbrengst en profiteren daarbij van de nieuwe infrastructuur die het project met zich meebrengt. Dat laatste mag je niet onderschatten: veel soortgelijke dorpen hebben geen autoverbinding met de buitenwereld. Verder houden de bomen erosie tegen - die was hier vroeger aanzienlijk - en bieden ze een alternatief voor de aanhoudende ontbossing van natuurlijke wouden in Tanzania. Ook de rest van de wereld profiteert mee, vertelt Kimey. 'Wij waren het eerste project dat voldeed aan de Voluntary Carbon Standard (VCS), een kwaliteitslabel gebaseerd op het Clean Development Mechanism dat op de klimaatop in Kyoto werd afgesproken. Onze bomen halen heel wat CO₂ uit de lucht, en daarvoor worden we jaarlijks vergoed via de Voluntary Carbon Market (VCM). Die maakt het voor bedrijven mogelijk om hun CO₂-uitstoot vrijwillig te compenseren.'

Een verarmde indruk van hoe het gebied er vroeger uitzag, krijg je in de zogenaamde brandlanen tussen de plantages. Dat zijn stroken die medewerkers platbranden om te vermijden dat de vlammen van een spontane brand zouden overslaan. Ondanks die maatregel ging hier onlangs 2.000 van de 3.300 hectare in vlammen op. 'Die opgeslagen CO₂ ging weer de lucht in', knikt Kimey. 'En daarmee zijn we dat koolstofgeld weer kwijt.' Dat wil niet zeggen dat de aangeplante bomen blijven staan wanneer ze volgroeid zijn. 'De Voluntary Carbon Standard laat ons toe om bomen om te hakken en te verkopen', zegt Kimey. 'Onze bomen worden momenteel vooral gebruikt in de stellingbouw, voor tijdelijke constructies.' Kimey kan niet uitsluiten dat de balken uiteindelijk ergens wegrotten of opgestookt worden. Anders gezegd: de opgeslagen CO₂ kan na verloop van tijd weer vrijkomen. 'Daar houdt de VCM rekening mee', zegt Kimey. 'Bovendien groeien hier ondertussen weer nieuwe bomen.'

Het is erg moeilijk om een goede prijs te krijgen voor het gecertificeerde hout, zegt Kimey. Het is dan ook maar de vraag hoe lang Green Resources, dat het terrein voor 99 jaar mag gebruiken, hier zal blijven. Als

We geven kritiek op herbebossing in Afrika, maar deden in de Ardennen hetzelfde

het bedrijf zijn activiteiten stopzet, zal de overheid niet in staat zijn om te voorkomen dat de bomen zich verder verspreiden. Het moet daarom een overnemer zoeken, of de bomen vernietigen voor het vertrekt. Hoe dan ook: het gras komt dan deze eeuw niet meer terug.

DE BOMEN DOOR HET BOS

Wie vanuit België kritiek wil geven op dit project, denkt beter twee keer na. We hebben in de Ardennen namelijk precies hetzelfde gedaan. Ook daar werd de oorspronkelijke vegetatie vernield en vervangen door exotische naaldbomen. Meer nog: geen enkele van die plantages is voorlopig FSC-gecertificeerd. In vergelijking met die praktijken doet een bedrijf als Green Resources wel degelijk een ernstige inspanning om op een verantwoorde manier aan bosbouw te doen. Dan nog blijft de vraag of het initiatief wel zo'n goed idee is. De ecologische impact blijft zwaar, de opslag van CO₂ lijkt weinig duurzaam en de economische voordelen zijn eerder beperkt. Duidelijk is alleszins dat bomen planten op zich niet per se duurzaam is. Of dat zo is, hangt af van welke bomen je plant, waar je dat doet, en op welke wijze. Sommige organisaties verrichten goed werk. Andere doen dat niet, en die veroorzaken wel schade. Het komt erop aan je te informeren voordat je financieel je schouders onder een project zet. Want eens de bomen er staan, is er geen weg terug.

Een plantage met exotische bomen maakt nog geen bos, laat staan een tropisch woud. De biodiversiteit is er vaak zeer gering. Tegelijk wijzen studies uit dat wouden en graslanden op eenzelfde afstand van de evenaar gemiddeld even biodivers zijn. En dat een mozaïek van woud en grasland op veel plaatsen niet onnatuurlijk of ongunstig is voor de lokale fauna en flora.

Aan dat laatste word ik nog eens herinnerd als ik op de top sta van een van de heuvels van het legendarische Gombe Nationaal Park aan het Tanganyikameer. De afstammelingen van de chimpansees die ons daar dankzij Jane Goodall voor het eerst inzicht gaven in hun leven - en een glimp van dat van onze laatste gemeenschappelijke voorouder - hebben vandaag het bos verlaten. Ze doen zich nu te goed aan het merg van de groene grasstengels die na de eerste regenbuien overal zijn opgeschoten. Voor zover we weten is de mens zelf ontstaan ergens op de rand tussen bos en grasland, alvorens hij zich op de savannes waagde. Lang voor we zelf bomen konden planten of kappen en, wie weet, smullend van het gras dat we nu minachten. ■



FONDS PASCAL DECROOS
VOOR BIJZONDERE JOURNALISTIEK
fondspascaldecroos.org

Deze reportage kwam tot stand met de steun van het Fonds Pascal Decroos voor Bijzondere Journalistiek. Info: fondspascaldecroos.org